

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ КРАЇН ЄСIMPACT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR
ON THE DEVELOPMENT OF THE TOURIST INDUSTRY OF EU COUNTRIES

УДК 338.48

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.79-36>**Машіка Г.В.**

д.геогр.н., професор,
завідувач кафедри туризму,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»

Грабар М.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри туризму,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»

Кашка М.Ю.

к.і.н., доцент,
доцент кафедри туризму,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»

Mashika Hanna

State Higher Educational Institution
«Uzhhorod National University»

Grabar Maryna

State Higher Educational Institution
«Uzhhorod National University»

Kashka Mariya

State Higher Educational Institution
«Uzhhorod National University»

Постановка проблеми. Країни ЄС є найкращим туристичним напрямком у світі, тому індустрія туризму відіграє важливу роль у розвитку багатьох європейських регіонів, особливо менш розвинених. Так, туризм робить значний внесок в економічний розвиток країн ЄС і, завдяки багатогалузевому економічному та соціальному виміру та високій частці мікро- та малого бізнесу, він може сприяти досягненню національних та регіональних цілей країн ЄС.

Після того як пандемія призупинила міжнародні подорожі, 2022 рік багатьма вважався «роком прориву» для індустрії туризму. Однак, російсько-українська війна, вплинувши на всі сектори світової економіки, завдала шкоди також і галузі туризму, зокрема суттєво у країнах ЄС. Зростання цін на нафту та паливо, складна логістика та порушення традиційних туристичних маршрутів – лише деякі з ризиків, з якими зіткнулась індустрія туризму у зв'язку з цією війною. Перш за все, жорстока війна країни-агресора проти України спустошила світову економіку, зокрема подорожі та туризм, оскільки, як засвідчує практика, українські туристи

У статті передбачено розкрити особливості розвитку туризму в країнах ЄС у контексті впливу на цей процес російсько-української війни з огляду на практичний аспект даної проблематики. Виявлено, що повномасштабне вторгнення країни агресора на територію України впливає на індустрію туризму ЄС чотирма способами: втрата українських туристів; обмеження авіаліній та використання повітряного простору; більші витрати на харчування та паливо; зниження впевненості мандрівників і скорочення рівня їх доходу. Визначено, що через потрясіння від COVID-19 і війни країни-агресора в Україні туризм ЄС потребує підтримки в розробці та впровадженні комплексних планів управління ризиками, щоб краще підготуватися до майбутніх криз. Встановлено, що сьогодні спостерігається повільніше відновлення туризму у Східній Європі через триваючу війну в Україні.

Ключові слова: індустрія туризму, російсько-українська війна, пандемія, туристичний потік, криза, підтримка.

The article envisages revealing the peculiarities of tourism development in the EU countries in the context of the impact on this process of the Russian-Ukrainian war, taking into account the practical aspect of this issue. It was revealed that the full-scale invasion of the aggressor country on the territory of Ukraine affects the EU tourism industry in four ways: the loss of Ukrainian tourists; restriction of airlines and use of airspace; higher food and fuel costs; a decrease in the confidence of travelers and a reduction in their income level. It has been determined that due to the upheaval from COVID-19 and the war of the aggressor country in Ukraine, EU tourism needs support in the development and implementation of comprehensive risk management plans in order to better prepare for future crises. It has been established that today there is a slower recovery of tourism in Eastern Europe due to the ongoing war in Ukraine. In a show of extraordinary solidarity, local tourism businesses are taking in Ukrainian refugees fleeing the war and helping them with accommodation, transport and food. As a result of such actions, there is a sharp rise in energy prices, which will directly affect the costs of transportation and tourism services, as well as create risks for broad consumer demand in Europe. It was found that despite the war, the EU tourism industry continues to function. Research has shown that tourism has been hit hard by the crisis triggered by the COVID-19 pandemic, proving its importance as an engine of economic prosperity, jobs, income and well-being. As the sector begins to recover, the economic and social fallout from Russia's war in Ukraine is another blow to recovery prospects. The war in Ukraine, caused by Russia, has the greatest impact on the tourism of those EU countries that share a common border with Ukraine. Yes, the tourism sector faces these challenges in the uncertain future, so sustainable and transformative actions are needed to promote recovery and put tourism on a path to more sustainable and inclusive development.

Key words: tourism industry, Russian-Ukrainian war, pandemic, tourist flow, crisis, support.

зазвичай витрачали близько 20 мільярдів доларів на рік на міжнародні поїздки, більшість з яких припадала на країни ЄС. Враховуючи такі аспекти, питання впливу російсько-української війни на розвиток туризму країн ЄС на сьогодні є досить актуальними, що, своєю чергою, зумовлює проведення подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематичні аспекти розвитку туризму в країнах ЄС у контексті впливу на ці процеси повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України вивчає зовсім небагато науковців. Так, Перейра П., Чжао В., Симочко Л., Іназіо М., Богунович І., Барсело Д. [1] наголошують, що російсько-українська війна відштовхує досягнення цілей сталого розвитку та зауважують, що одним із секторів, який найбільше постраждав від цієї війни є сектор туризму. Водночас Арлоу С. [2] стверджує, що тенденція розвитку індустрії туризму змінюється в умовах постійних глобальних і регіональних змін. Російсько-українська війна завдала суттєвого удару по туризму ЄС. Науковець наголошує, що затяжність війни матиме негативні

наслідки, оскільки збільшуватимуться витрати на подорожі в країнах ЄС і загалом в світі, і відпочивальники, швидше за все, досліджуватимуть місця ближче до дому і, тим самим, зменшать витрати на подорожі [2]. Акцентуючи увагу на дослідженнях науковців, зауважимо, що проблематика впливу російсько-української війни на розвиток туризму в країнах ЄС є недостатньо дослідженою, зокрема з позиції практичного аспекту.

Постановка завдання. Метою статті передбачено розкрити особливості розвитку туризму в країнах ЄС у контексті впливу на цей процес російсько-української війни з огляду на практичний аспект даної проблематики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прогнози Economist Intelligence Unit [3] вказували, що туризм країн ЄС повернеться до допандемічного рівня у 2023 році, але російсько-українська війна внесла свої тенденції. Практика засвідчує, що повномасштабне вторгнення країни-агресора на територію України впливає на індустрію туризму ЄС чотирма способами: втрата українських туристів; обмеження авіаліній та використання повітряного простору; більші витрати на харчування та паливо; зниження впевненості мандрівників і скорочення рівня їх доходу.

Зазначимо, що повномасштабна російсько-українська війна вважається як одна з найбільших гуманітарних криз, які Європа пережила після Другої світової війни, тому відновлення туризму у постпандемічний період сьогодні призупинено, оскільки країни ЄС в основному увагу зосередили на допомозі мільйонам вимушено переселених осіб з України, які рятувались від війни та прямували до країн ЄС, зокрема до Польщі.

Варто зауважити, що російсько-українська війна завдала негативного удару по туризму Польщі, яка постраждала від найбільшого падіння відвідувачів в абсолютному вираженні.

За даними Economist Intelligence Unit [3] війна в Україні, спричинивши гуманітарну катастрофу, послабила надії на відновлення європейського туризму у 2022 році. Тим часом, російське повномасштабне вторгнення на територію України змусило мільйони українців виїхати за кордон, але їх сприймали як вимушено переселених осіб, а не як туристів. По всій Європі війна підняла і без того високі ціни на товари, особливо на продовольство та енергоносії, і підвищила вартість послуг, що надають суб'єкти туристичної індустрії. Так, вищі ціни суттєво обмежують наявний дохід споживачів і роблять відпочинок менш доступним.

Втрата українських туристів є широко відчутною. До того, як пандемія перервала світовий туристичний потік, Україна була 13-м найбільшим туристичним джерелом у світі. Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації (ВТО) кількість туристів з України у 2019 році оцінювалася орієн-

товно в 2% світового туризму. Сьогодні більшість українських туристів не можуть подорожувати Європою, оскільки війна та внутрішні законодавчі зміни в Україні суттєво вдарили по туристичних маршрутах [3].

Війна країни-агресора в Україні вплинула на відновлення економіки, оскільки наслідки пандемії все ще тривають і значно впливають на туризм. Згідно з останніми макроекономічними оцінками, очікується, що зростання глобального ВВП сповільниться до 2,2% у 2023 році. Війна також спричинила кризу вартості життя, яка вплинула на людей у всьому світі. Це гальмує зростання та впливає на обмеження реальних доходів і витрат, що ускладнює відновлення туристичного сектору після пандемії [4].

Щодо перспектив відновлення туризму, то Естонія, Фінляндія, Латвія та Литва повідомили, що у 2022 році були нижче або значно нижче рівня 2019 року. Внутрішній туризм вже відновився в Естонії та Фінляндії, але відновлення міжнародного туризму очікується не раніше 2024 або 2025 років у всіх чотирьох країнах. Окрім втрат туристичних потоків, туристичні компанії в цих та інших країнах намагаються забезпечити житлом та роботою вимушено переселених українців, які тікають від війни [5].

Варто зауважити, що під час карантину туризм ЄС отримав широку та безпрецедентну підтримку. Це поєднання загальногалузевих заходів підтримки (наприклад, підтримка працівників, зниження податків, субсидій для бізнесу або позик) і підтримки окремих видів туристичної діяльності.

Туристична галузь ЄС, стикнувшись із новою невизначеністю через повномасштабну війну країни-агресора в Україні, змусила уряди країн вживати заходи для оптимізації можливостей і якості туристичного відпочинку з метою підвищення стійкості сектора, здійснити структурні реформи та створити кращі умови для адаптації туризму та реагування на наслідки майбутніх природних або антропогенних потрясінь.

У той час як потрясіння від COVID-19 і війни країни-агресора в Україні є безпрецедентними і в основному неочікуваними, туризм ЄС потребує підтримки в розробці та впровадженні комплексних планів управління ризиками, щоб краще підготуватися до майбутніх криз.

Дослідження доводять, що зовнішні шоки, такі як COVID-19 і повномасштабне вторгнення країни-агресора на територію України, важче передбачити і ще важче контролювати. Робота з підвищення стійкості допоможе туристичному сектору адаптуватися та змінюватися до майбутніх потрясінь, а також продовжуватиме адаптацію до мега-тенденцій зміни попиту відвідувачів, сталого зростання туризму, передових технологій та цифровізації і зміни мобільності мандрівників.

Прогнози зростання відвідувачів, % зміни року

Region	В'їзний туризм					Виїзний туризм				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
	О	П	П	П	П	О	П	П	П	П
Європа	-68,2	24,0	95,5	4,0	17,3	-66,9	19,2	97,1	6,1	17,4
ЄС-27	-66,7	13,7	113,9	4,9	16,4	-66,0	14,9	114,1	5,6	15,4
не члени ЄС	-73,4	71,1	39,7	-0,3	21,5	-70,7	38,3	33,4	9,0	28,8
Північна Європа	-69,8	-6,6	194,9	1,9	14,8	-73,4	-7,5	232,7	7,0	16,3
Західна Європа	-58,1	-5,0	101,9	3,6	20,0	-60,9	18,8	89,4	4,6	14,0
Південна / Середземноморська Європа	-71,4	58,7	97,1	1,2	10,9	-70,4	24,8	100,1	9,4	17,7
Центрально-східна Європа	-73,5	34,4	31,9	16,0	34,0	-67,2	37,9	39,4	3,6	25,2
Центрально-Балтійська Європа	-72,4	13,9	97,9	9,8	24,8	-62,1	25,9	77,9	-0,4	16,2

Примітка:

В'їзд ґрунтується на сумі прибуттів туристів, що прибули в країну, і включає потоки всередині регіону.

Виїзд базується на сумі відвідувань напрямків.

О – оцінка. П – прогноз.

Джерело: сформовано на основі [6]

Сьогодні спостерігається повільніше відновлення туризму у Східній Європі через триваючу війну в Україні. Східноєвропейські напрямки відновлюються найповільніше і через відсутність відвідувачів у напрямках, які значною мірою залежать від цього ринку. Так, як вже зазначалося, найбільше падіння відбулося у Фінляндії, Литві, Латвії та Румунії у порівнянні з допандемічним періодом.

Перспективи подорожей до Європи є багатообіцяючими, незважаючи на такі глобальні тиски, як висока інфляція, війна в Україні та подальша енергетична криза, а також економічна рецесія, що насувається. Останні дані вказують на відновлення на 75% обсягів подорожей до Європи в 2022 році. Очікується, що це сильне відновлення туризму продовжиться і в 2023 році, хоча й меншими темпами. У майбутньому прогнозується, що міжнародні подорожі до Європи досягнуть допандемічного рівня у 2025 році, тоді як внутрішні подорожі повністю відновляться у 2024 році.

У наведеній нижче таблиці 1 прогнози глобальних подорожей від компанії Tourism Economics наведено на основі в'їзних і виїзних подорожей. Це результати моделі Global Travel Service (GTS), які детально оновлюються тричі на рік. Прогнози узгоджуються з макроекономічними прогнозами Оксфордської економіки відповідно до розрахункових взаємозв'язків між туризмом і економікою в цілому.

Російсько-українська війна створює ще одну перешкоду для відновлення туризму ЄС, особливо для східноєвропейських напрямків. Виявляючи надзвичайну солідарність, місцеві туристичні підприємства приймають українських вимушено переселених осіб, які втікають від війни, і допомагають їм житлом, транспортом та харчуванням.

Внаслідок таких дій відбувається різке зростання цін на енергоносії, що безпосередньо вплине на витрати на транспортування та туристичні послуги, а також створить ризики для широкого споживчого попиту в Європі. Війна також загрожує міжнародному іміджу Європи як безпечного пункту призначення на ринках далеких перевезень, а також спричиняє перебої в авіасполученні.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, аналіз особливостей впливу російсько-української війни на розвиток туризму ЄС свідчить, що туристична індустрія країн ЄС зазнала значного потрясіння внаслідок повномасштабного вторгнення країни агресора на територію України. Очікувавши у 2022 року досягти допандемічного рівня розвитку, індустрія туризму ЄС через війну в Україні призупинила відновлення внаслідок втрати туристів, обмеження авіаліній та використання повітряного простору, зростання витрат на харчування та паливо, зниження впевненості мандрівників і скорочення рівня їх доходу, а також приймання вимушено переселених осіб з України, які стали не туристами, а особами, що рятувались від війни і шукали притулку в країнах ЄС. Однак, сьогодні туристична індустрія ЄС починає відновлюватися але не у кожній країні однаковими темпами. Так, найнижчі темпи відновлення туристичної індустрії ЄС спостерігаються в тих країнах, які мають спільний кордон з Україною. З огляду на такі аспекти туристичний сектор ЄС стикається з проблемами, спричиненими повномасштабним вторгненням країни-агресора в Україну, в невизначеній перспективі, тому потрібні стійкі та трансформаційні дії, щоб сприяти відновленню та направити туризм європейських держав на шлях до більш стійкого та інклюзивного розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Pereira P., Zhao W., Symochko L., Inacio M., Bogunovic I., Barcelo D. The Russian-Ukrainian armed conflict impact will push back the sustainable development goals. *Geography and Sustainability*. 2022. Volume 3, Issue 3, September 2022. P.277–287. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.geosus.2022.09.003>
2. Arlou S. International Tourism And Recreation Development Trends In 2022: New Tourism Trends. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*. 2022. P. 3426–3431. DOI: <https://doi.org/10.47750/pnr.2022.13.S09.425>
3. How the war in Ukraine will affect European tourism. URL: <https://globetrender.com/2022/04/28/how-the-war-in-ukraine-will-affect-european-tourism>.
4. OECD. Economic Outlook, November 2022: Confronting the crisis. URL: <https://doi.org/10.1787/f6da2159-en>.
5. OECD Tourism Trends and Policies 2022, OECD Publishing, Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/a8dd3019-en>.
6. European Tourism 2022 – Trends & Prospects (Q4/2022). URL: <https://etc-corporate.org/reports/european-tourism-2022-trends-prospects-q4-2022>.

REFERENCES:

1. Pereira, P., Zhao, W., Symochko, L., Inacio, M., Bogunovic, I., Barcelo, D. (2022). The Russian-Ukrainian armed conflict impact will push back the sustainable development goals. *Geography and Sustainability*, vol. 3 (3), pp. 277–287. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.geosus.2022.09.003> [in English].
2. Arlou, S. (2022). International Tourism And Recreation Development Trends In 2022: New Tourism Trends. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, pp. 3426–3431. DOI: <https://doi.org/10.47750/pnr.2022.13.S09.425> [in English].
3. How the war in Ukraine will affect European tourism. Available at: <https://globetrender.com/2022/04/28/how-the-war-in-ukraine-will-affect-european-tourism/> [in English].
4. OECD. Economic Outlook, November 2022: Confronting the crisis. Available at: <https://doi.org/10.1787/f6da2159-en> [in English].
5. OECD Tourism Trends and Policies 2022, OECD Publishing, Paris. Available at: <https://doi.org/10.1787/a8dd3019-en> [in English].
6. European Tourism 2022 – Trends & Prospects (Q4/2022). Available at: <https://etc-corporate.org/reports/european-tourism-2022-trends-prospects-q4-2022/> [in English].